

Anteckningar om svenska skalbaggar. XIV

Av

THURE PALM

Harpalus picipennis Dft. — Av denna sällsynta carabid, tidigare sammanblandad med den lokalt talrikt förekommande *H. vernalis* Dft, har hittills blott tagits enstaka exemplar. Förf. fann 9 ex. av arten den 24/5 1960 vid Haväng i Skåne genom att på en sandig ogräsåker draga upp och skaka gräs- och örttuvor. På samma lokal anträffades många ex. av *H. smaragdinus* Dft, *anxius* Dft, *serripes* Quens., *tardus* Panz. o.a. vanliga arter, men ej *vernalis* Dft. Däremot hittade jag senare på sommaren (16/8) *picipennis* och *vernalis* i sällskap (1 ex. av vardera arten) på en sandslänt nära havet vid Löderups strandbad.

Amara equestris Dft. — Den 19/5 1960 i Torna Hällestad (Sk.) vid växt-rötter på grusmark med gräs och örter en puppa, som kläcktes den 1/6.

Pterostichus punctulatus Schall. — Arten uppträder så pass sällsynt hos oss och enligt Lindroth numera mycket sällsyntare än förr, att det kanske kan vara motiverat meddela alla nya fynd av densamma. Förf. tog den 19/5 1960 vid Harlösa (Sk.) ett levande ex. nerfallet i en sandgrop på det militära övningsfältet och den 14/8 1960 vid Vomb (Sk.) ytterligare två ex. under stenar på en sandig, ogräsbemängd åker, tillsammans med *Amara fusca* Dej. och *consularis* Dft.

Agonum gracilipes Dft. — Denna art, som i vårt land möjligen blott är en tillfällig gäst, anträffades för snart hundra år sedan av C. G. Thomson i mängd vid Sandhammaren i Skåne men har sedan ytterligt sällan återfunnits inom detta landskaps gränser. Vid Stenshuvud, några mil längre norr- och österut, hittade förf. den 10/8 1960 1 ex. under en tångruska på den sandiga havsstranden.

A. quadripunctatum De G. — Denna carabid synes ej förut ha varit känd från södra eller sydöstra Skåne, där jag den 11/8 1960 påträffade 1 ex. nära Vitemölla i samband med en översvämning efter regnen.

Demetrias atricapillus L. — En ny lokal för arten (jfr Entom. Tidskr. 1953 s. 8—9) är Skanörs ljun, där jag den 20/5 1960 erhöll ett par ex. vid sällning av gräs- och örtrester intill en tångvall.

Halipus fureatus Seidl. — Större eller mindre vattensamlingar på öländsk alvarmark, grunda och av solen lätt uppvärmda, som ha kalkslam i botten och flytgräs, mossor och annan växtlighet vid kanterna, torde vara den säk-

Entomol. Ts. Arg. 82. H. 1—2, 1961

Fig. 1. En efter regn oerhört förstorad vattensamling på sandfälten vid Vitemölla i Skåne. 11/8 1960. Foto: förf.

raste biotopen för denna föga kända skalbagge. Bl.a. tog jag arten den 31/5 1960 i en liten grund vik av Möckelmossen på Resmo alvar. Vid några håvslag erhöles ett 10-tal ex. i sällskap med *Haliplus variegatus* Strm och *Coelembus Marklini* Gyll., som också är en rätt utpräglad alvarart.

Graphoderes austriacus Strm. — Fem ex. av denna sällsynta (men förmodligen förbisedda) vattenbagge håvades den 11/8 1960 tillsammans med talrika *G. cinereus* L., *bilineatus* De G. och *zonatus* Hoppe i en vegetationsrik, efter regn oerhört förstorad, grund vattensamling på sandfälten strax norr om Vitemölla i Skåne (fig. 1). Dammen hyste en även i övrigt intressant fauna; så sågs exempelvis en fullväxt *Hydrous*-larv och i stort antal blodiglar och små lövgrodor, som uppenbarligen hade genomgått sin utveckling i dammen.

Ochthebius bicolor Germ. — En enligt min tidigare erfarenhet sällsynt vattenskalbagge, som man inte ofta träffar i antal. Men den 7/8 1960 var den särdeles allmän och släktets enda art vid översvämning av Simrishamnnsån strax norr om staden. Åns stränder vegetationsrika, i botten slamsand.

Agathidium marginatum Strm. — En i regel sällsynt markart, som den 11/8 1960 förekom i största individrikedom vid en översvämning på sandfälten norr om Vitemölla.

Euthia Schaumi Kies. är ännu ett exempel på en art, som normalt förefaller att vara sällsynt men som stundom uppträder i mycket stort antal. Sålunda håvade Sven Palmqvist arten i hundratals ex. den 23/8—21/9 1957 på en lokal i närheten av Hälsingborg. Den svärmade där över ett fält, som förut varit sankt men som under de senaste åren fyllts ut med jord och avfall från diverse byggen. Vegetationen bestod av *Cirsium*, *Achillea*, *Tanacetum*, *Matricaria*, *Artemisia*, *Centaurea* och gräs. Till närmaste träd och buskar var minst 100 m.

Mitt eget, första och hittills enda möte med *Euthia Schaumi* ägde rum under snarlika förhållanden den 22/8 1960 strax norr om Landskrona. Där undersökte jag några höga vallar med myllblandad kalkrik slamjord, be vuxna med glesa stånd av ruderatväxter. Möjligen härstammade jorden från innanför vallarna liggande reningsdammar för avlopp. Den mycket särpräglade lokalen föreföll till en början fattig på insekter, men vid lätt omröring av den lagom fuktiga och av solen uppvärmda ytjorden upptäcktes en liten snabb skalbagge, som i det varma vädret gärna tog till vingarna och flög bort. Med Palmqvists fynd i tankarna slog det mig genast, att det kunde vara *Euthia Schaumi*, vilket också visade sig vara riktigt. En närmare undersökning gav till resultat, att arten var mycket allmän; särskilt invid växtrötter formligen vimlade det av den. Detta var av allt att döma en typisk lokal för *Euthia Schaumi*, som uppenbarligen hör hemma i kompostartade jordslag men som knappast, i motsättning till andra av släktets arter, torde ha något med trädbiotoper att göra.

Trogophloeus arcuatus Steph. — Sk. Skäralid den 20/8 1960 under moss-täcket på en stor sten i bäcken en puppa, som kläcktes den 26/8.

Philonthus Mannerheimi Fauv. — En av släktets minst kända arter, som jag nu för andra gången (jfr Entom. Tidskr. 1953 s. 12) funnit vid en sum-pig åstrand i samband med översvämning, nämligen 2 ♂♂ och 2 ♀♀ den 7/8 1960 på den nyssnämnda *Ochthebius bicolon*-lokalen.

Euryusa optabilis Heer. — Av den särdeles sällsynta arten tog jag den 31/7 1960 1 ♂ vid Värnanäs i sydöstra Småland under den något svampiga barken av ett grovt ekvindfälle med pågående angrepp av *Lymexylon na-vale* L. Stammen var ej bebodd av myror, som eljest vissa *Euryusa*-arter anses vara knutna till.

Amarochara forticornis Boisd. — Tre skånska lokaler för denna art äro tidigare kända (Falsterbo, Lomma, Ignaberga). En fjärde är Simrishamn, där jag den 7/8 1960 tog 1 ex. vid ån i samband med översvämning efter regnen. Arten har hittills alltid anträffats på sand- eller grusbotten vid eller i närheten av vatten; vid Ignaberga syntes den ha anknytning till gnagar-gångar.

Bryaxis laminata Motsch. förekom som enda art av släktet på den nyss-nämnda översvänningslokalen vid Simrishamn och var ganska vanlig.

Batrisodes adnexus Hampe. — Den 30/5 1960 undersökte jag vid Värna-näs i Småland tillsammans med Rune Widenfalk en grov, innanmurken hög-stubbe av bok (återstoden av ett alléträd), i vilken något år tidigare tagits bl.a. talrika larver av *Athous mutilatus* Rosh. Vi återfunno denna gång ej den sällsynta knäpparen, men hos en gulbrun *Lasius*-art (sannolikt *umbratus* Nyl.) i det inre av stubben ett dussin *Batrisodes*-ex. Ett av dessa, en ♂, är *B. ad-nexus* med väl utvecklat horn på huvudet; huruvida också de övriga exem-plaren, som alla äro ♀♀, höra till samma art, har ej kunnat säkert utrönas men måste väl anses för ganska troligt.

Cantharis violacea Payk. — Den 29/5 1960 vid Hovdala (Sk.) under lucker mossor på sten i lövskogsgravin med yppig växtlighet 1 puppa, som kläcktes en vecka senare.

Malachius marginellus Oliv. — Denna art synes vara mycket lokal och huvudsakligen förekomma på strandgräs i dynområden vid Skånes och södra Hallands kuster. I mitten av augusti 1960 fann jag den vid Vitemölla på Elymus, alltså nära den lokal vid Esperöd där de första svenska ex. upptäcktes för snart hundra år sedan.

Agrilus biguttatus F. — Under de år (1920—34) jag bodde på Omberg (Ög.) lyckades jag aldrig finna denna art, trots att den ofta söktes i ekstubbar. Långt senare eller den 13/5 1960 skulle jag emellertid få kontakt med den där i ett par urgamla, grova ekar i bergssluttningen mot Vättern strax nedanför Örnslid. Dessa ekar hade tidigare stått insprängda i gammal gran-skog, men sedan denna avverkats blivit friställda och kvarlämnade som boträd för hålbbyggande fåglar. De voro alltså starkt solexponerade och dessutom så skadade av eld vid hyggesavfallets bränning, att de nu höllo på att torka. Inuti den tjocka barken, som ännu satt segt fast vid veden, funnos i största myckenhet puppor av *Agrilus biguttatus* och i bastlagret därjämte en och annan utvuxen larv. Puppor kläcktes den 1—7/6. I de delar av barken som ej invaderats av *Agrilus*-arten förekommo i stort antal larver och puppor av *Phymatodes testaceus* L. och på fläckar med mögelsvampar, där barken satt lösare, stora kolonier av *Orthoperus improvisus* Bruce och *Cartodere elongata* Curt.

Atomaria Zetterstedti Zett. — Arten omnämnes på grund av sitt särpräglade levnadssätt och för att den ej tidigare synes ha påträffats i Skåne. I Norrland och långt ner i Mellansverige är den ofta vanlig bland löv under *Salix*-buskar, särskilt vid älv- och sjöstränder, eller i hängena när buskarna blommar. Levnadssättet är uppenbarligen detsamma i landets södra delar, där jag på dyner och sandfält vid Sandhammaren (Sk.) den 16/8 1960 fann arten vara allmän bland multnande löv i täta snår av *Salix repens*.

Cicones variegatus Hellw. synes ej förut ha tagits i Småland, där jag dock vid Värnanäs den 31/7 1960 påträffade arten ganska talrik på gamla bokar med svampen *Ustulina maxima*.

Prionus coriarius L. hade jag också tillfälle att något studera i Värnanäs den 31/7 1960, en för den sommaren ovanligt varm och lugn dag. I ett ängsartat parti av den gamla lövskogen stod en grov, halvtorr ek, vars stam ner till på ena sidan hade barkfallen och blottad ved. I veden pågick angrepp av *Lymexylon navale* L. och *Xestobium rufovillosum* De G. På denna ek (fig. 2) upptäckte jag kl. 18.30 1 ♀ av *Prionus coriarius* strax ovanför markytan och något senare 2 ♂♂ av samma art, som placerat sig i närheten av honan. Under de båda närmaste timmarna hade ytterligare 4 *Prionus*-♂♂ dragits till eken med honan, som tydligen var medelpunkten för deras intresse. Några flygande *Prionus* observerades ej denna kväll, utan möjligen hade djuren utvecklats i trädets rötter och från marken omärkligt krupit upp på stammen. Honan satt hela tiden alldeles orörlig och det gjorde också hannarna med undantag av att de starkt sågade antennerna då och då vädrande lyftes. Sannolikt voro hannarna ute i friarärenden, men andra tecken på aktivitet från deras sida än antennrörelserna lyckades jag aldrig få bevittna. När hannarna ofredades, kröpo de raskt undan, men återvände snart igen och intogo en avvaktande hållning i närheten av honan.

Fig. 2. Halvtorr ek med bl.a. *Prionus coriarius* L. i beteshage vid Värnanäs i sydöstra Småland. 31/7 1960. Foto: förf.

Mesosa nebulosa F. är i sydbranterna på Kullaberg (Sk.) en av de vanligaste långhorningarna. Den 22/6 1960 funnos larver i så gott som alla (minst ett 30-tal) undersökta småstammar (10 cm och därunder) av torra ekar, i vilka de levde i vedens centrum vid eller strax ovanför markytan. Angrepp sågs också i ask och lind. I två stammar hittades imagines i puppkamrarna.

Longitarsus quadriguttatus Portopp. — I sällskap med vännen Sven Palmqvist, som bättre än någon annan känner Vens skalbaggsfauna, var jag den 4/8 1960 i tillfälle att besöka den av honom på ön upptäckta lokalen för *Longitarsus quadriguttatus*. Skalbaggen lever där på *Cynoglossum officinale*, som växer vid en åkerkant på öns västsida ej långt från havsstranden. Trots att örten var utblommad och höll på att vissna ned, kunde vi på de ännu gröna bladen infånga åtskilliga ex. av den vackra och sällsynta halticinen.

Psylliodes picina Marsh. — Arten förekom den 7/8 1960 mycket talrikt nära Kivik (Sk.) på en översvämmad kärräng med stora bestånd av *Lysimachia vulgaris*.

Apion confluens Kirby. — Den 14/8 1960 vid Vomb (Sk.) på sandig ogräsåker talrika utvuxna larver, puppor och nykläckta imagines i rothalsen på *Matricaria chamomilla*. Angreppen hade ej förorsakat tydliga gallbildningar på växten.

A. violaceum Kirby. — Den 7/8 1960 på sandfälten vid Kivik och Vitemölla (Sk.) i grövre stjälgkar av *Rumex acetosa* i mängd utvuxna larver och puppor, som kläcktes från mitten av augusti. Stjälgkarna kunde vara angripna från basen och ända upp i blomställningarna. Egentliga gallbildningar observerades inte.

Baris laticollis Marsh. — Den 4/8 1960 demonstrerade Sven Palmqvist vid

Kyrkbacken på Ven (Sk.) hur denna art där lever i *Cakile maritima*. I ett kraftigt stånd av växten, som ovan sanden verkade helt normalt, funnos i gallbildningar på rötterna och vid rothalsen talrika utvuxna larver och puppor, som blevo imagines i senare delen av augusti. Angrepp observerades blott i detta enda marviolstånd, i vilket dock minst ett hundratal imagines av arten utvecklades.

Rhinoncus pericarpus L. — Samma dag och på samma plats sågs också i stjälkbaserna av *Rumex hydrolapathum* fullvuxna vivellarver, som efter kläckningen i september visade sig vara *Rhinoncus pericarpus*. Skalbaggarna stannade kvar hela hösten i de utifrån sett svagt markerade gallerna. I varje stjälk iakttogos högst 5 à 6 larver.

Ceuthorrhynchus scapularis Gyll. — Arten anmäldes som ny för Skåne (och Sverige) av Tord Nyholm efter ett ex. från ett kärr mellan Dalby och S. Sandby (Opusc. Entom. 1945 s. 21). Den har sedermera återfunnits av G. Israelson (Natur i Göinge 1955 s. 6), dels vid Almaån i Hässleholmstrakten och dels, helt oväntat, ända uppe i Matarengi vid polcirkeln. Den 7/8 1960 tog jag 4 ex. av arten strax norr om Simrishamn vid den då översvämmade ån och några dagar senare ytterligare 1 ex. på Rorippa amphibia vid ett översvämmat kärr nära Vitemölla.

Gymnetron linariae Panz. och **collinum** Gyll. — Den 25/8 1960 passerade jag i bil Alvastra (Ög.) och stannade av gammal vana till vid grushälorna nära den nu nedlagda järnvägsstationen. I grustaget växte *Linaria vulgaris* och på rötterna till en del exemplar av denna ört funnos korallformade gallbildningar, som alla innehöllo kläckta imagines av *Gymnetron linariae* och *collinum*. Den förstnämnda arten var allmän på lokalen, medan av den senare blott 4 ex. tillvaratogs. I hemtagna cecidier stannade skalbaggarna kvar till långt in på hösten, varför det ser ut som om de normalt skulle övervintra i gallerna. Dessa sutto tätt gyttrade på växtens huvudrot nedanför stambasen, ända till ett 30-tal på samma planta; de voro 5—12 mm i genomskärning, blåsförmiga, rundade eller avlånga, och innehöllo vardera i regel blott en enda vivel, sällsyntare två eller tre. Någon parasitering observerades ej. De båda *Gymnetron*-arterna voro »nya» ej blott för Ombergstrakten utan också för landskapet.